

Bolshevik mạnh mẽ không phải nhờ vào sức mạnh của chính họ, mà chỉ nhờ vào sự yếu đuối của các người. Họ biết họ muốn gì, nhưng các người thì không biết mình muốn gì. Tất cả họ đều muốn cùng một thứ; còn trong số các người, mỗi người lại muốn một thứ khác."

Và ông cũng trích dẫn Rozanov: "Lý do sâu xa hơn cho tất cả những gì diễn ra hiện nay phải được tìm thấy ở thực tế rằng trong thế giới văn minh, sự biến mất của Kitô giáo đã tạo ra những khoảng trống khổng lồ, và giờ đây mọi thứ đều đang sụp đổ chìm ngấm vào trong đó."

Tuy nhiên, ở Nga (và một thời gian sau đó ở Đức), những khoảng trống này không chỉ mang tính chất tôn giáo mà còn mang tính chất chính trị. Điều quan trọng cần nhớ là luôn luôn có một mối liên hệ – ít nhiều rõ ràng, ít nhiều tinh tế, ít nhiều vô hình – giữa hai khía cạnh này. Trong trường hợp của nước Nga, chính ánh lóe lên nhỏ bé và độc hại của chủ nghĩa cộng sản đã thấp sáng toàn bộ khoảng không tăm tối đó, cho đến khi, cuối cùng, vào thời đại chúng ta, tàn dư của Kitô giáo cùng với sự phản kháng tự nhiên của con người chống lại một ý thức hệ phi nhân tính đã tạo ra một tinh thần kháng cự.

Bức tranh mà chủ nghĩa xã hội giáo điều trong thực tiễn mang lại cho chúng ta giống một cách kỳ lạ với bức tranh của Cách mạng Pháp. Không có gì đáng ngạc nhiên, bởi vì tầng lớp lãnh đạo có một cấu trúc xã hội học rất tương đồng: những thành viên đầy cay đắng và hoang mang của giới quý tộc, những trí thức tư sản mang chủ nghĩa lý tưởng đến mức tàn bạo, những linh mục, tu sĩ và chủng sinh tha hóa và gian ác. Ở đó gần như có cùng những diễn văn hoa mỹ phô trương, sự phá hủy các công trình cổ kính, sự xúc phạm các lăng mộ và nghĩa trang, những cuộc tấn công dữ dội vào tôn giáo, sự xót thương có phần phô trương của các nhà văn, lối tư duy chính trị đơn chiều hoàn toàn, bạo lực đám đông, và sự hỗn loạn ở vùng nông thôn đi kèm với nạn đốt nhà và cướp phá. Rốt cuộc, Gracchus Babeuf đã được những người Bolshevik sùng bái và tôn vinh như kẻ tiền nhiệm của họ. Và thay vì công dân (*citoyen*) đức hạnh, người vô sản đức hạnh giờ đây được giương cao để chống lại "trật tự cũ mục nát" như một hình mẫu lý tưởng mới.

Đây là một hình ảnh làm nức lòng những người "tiến bộ" trên toàn thế giới. Tuy nhiên, điều họ bỏ qua chính là cái giá phải trả cho việc áp đặt một hệ thống thực chất là thụt lùi: hàng ngàn người bị giết trong cuộc Cách mạng, cả nam lẫn nữ quân nhân; hai triệu người thiệt mạng trong hai năm nội chiến; sáu triệu người chết trong các nạn đói 1920–1922; tám triệu người diệt vong trong những hoàn cảnh tương tự; hàng trăm ngàn